

Posudok habilitačnej práce

PhDr. Petr DYTRT, PhD.: *Modernita v otazníkoch. Tekutá modernita v textech Jeana Rouauda a Françoise Bona*. Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno 2012, 244 s.

Habilitačná práca PhDr. Petr Dyrtra, PhD. patrí medzi literárnovedné práce novšieho typu, ktoré sa nevyhýbajú presahom do ďalších humanitných disciplín a viac ako na samotnú filologickú analýzu textu sa sústreďujú na jeho možné kontextualizácie. Zvolený prístup k literárnemu textu dokazuje, že PhDr. Petr Dyrtr, PhD. má prehľad o aktuálnom smerovaní literárnovedného bádania. Tematicky zameraná práca je podnetná: otázky aj „otázniky“ modernity sú stále aktuálne a otvorené, ako naznačuje autor titulom práce. Viacvýznamovosť, rozkolísanosť a metodologickú neuchopiteľnosť pojmu prekonáva tak, že problematiku dôvtipne „zastreší“ baumanovským označením „tekutá modernita“. Neobmedzuje sa však len na prácu Z. Baumana, o čom svedčí i rozsiahla relevantná sekundárna literatúra (nielen k otázke modernity), ktorá je vonkajším výrazom Dyrtrtovho vynikajúceho teoretického zázemia a dobrého prehľadu v oblasti uvažovania. Za mimoriadne dobrý považujem aj výber autorov: Jean Rouaud a François Bon zaujímavo tematizujú „tekutú modernitu“, sú dostatočne reprezentatívni a pritom rozdielni, čo habilitant v jadre práce dokazuje a premietne aj do názvov dvoch nosných častí: J. Rouauda považuje za „archeológa moderného sveta“, F. Bona za „antropológa sveta postmoderného“. Obaja autori sú v Čechách neznámi (fakt, že neexistuje ani jeden český preklad Rouauda alebo Bona, považuje PhDr. Dyrtr, PhD. za „značné ochuzení zdejších literárných vod“, s. 8), a tak je habilitačná práca inšpiratívnym príspevkom, ktorý nielenže obohatí český literárnovedný diskurz o súčasnej francúzskej literatúre, ale má aj potenciálnu využiteľnosť v edičnej praxi. Štruktúra práce je prispôsobená uchopeniu obrazu „tekutej modernity“ v tvorbe J. Rouauda a F. Bona: prehľadné kapitoly a podkapitoly v logickej nadväznosti, premyslene a fundovane prezentujú najprv podstatné aspekty modernity, potom charakterizujú súčasný francúzsky román a napokon sa podrobne venujú textom vybraných autorov.

Už na tomto mieste chcem zdôrazniť, že habilitačná práca vypovedá o veľmi dobrej rozhľadenosti PhDr. Petr Dyrtra, PhD. v podstatných a s témou súvisiacich mimoliterárnych otázkach, rovnako o výbornej orientácii vo francúzskej literatúre, a to nielen súčasnej ale i staršej, „klasickej“. Zároveň je dôkazom autorovej schopnosti čítať Rouaudove a Bonove texty z optiky skúmanej problematiky a upozorniť na nové súvislosti, ev. ukázať veci známe v inej konfigurácii a novom svetle. Dyrtrtova interpretácia Rouaudových a Bonových textov je

presvedčivá, prijateľné sú aj jeho závery: napriek deklarovanej nemožnosti príbehu, rozprávania a zobrazenia skutočnosti, hľadajú obaja autori nové spôsoby zachytenia sveta, ktorý sa vytratil, resp. toho, ktorý odchádza a ktorý prichádza, vracajúc sa pritom „do útrob“ a do minulosti literatúry. Toľko teda k nesporne prínosným aspektom habilitačnej práce, v ktorej mi však trochu chýba väčšie zdôraznenie okruhu otázok, ktoré sú v popredí tradičnejšieho prístupu k literárnemu textu ako textu výsostne estetickému. Aj keď sú „staršie“ spôsoby interpretácie umeleckého textu pravdepodobne do istej miery záležitosťou generačnou, nazdávam sa, že sú legitímne i dnes, po zásadných zmenách paradigmy, keď sa otázky umeleckej kvality či hodnoty odsúvajú na perifériu záujmu, (o. i. pre ich teoretickú, metodologickú neuchopiteľnosť, faktickú nemerateľnosť, dočasnú a relatívnu). Čitateľ umeleckej literatúry – ním je aj literárny vedec - očakáva predsa (možno v prvom rade) čitateľský zážitok: veď prečo inak by si zvolil nepriamu komunikáciu, ktorá svoje „pohľady“ na svet („na kolektívni minulost“ s. 122) zapisuje do viacvrstového jazyka, do foriem, obrazov, príbehu, apod. A práve to je z pohľadu literárnej vedy dôležité, azda dôležitejšie ako zdôraznenie ďalších funkcií estetickej výpovede. Ako inak odlišiť umelecký text od neumeleckého (túto potrebu dr. P. Dytrt, PhD. neopomína, napr. s. 167), nehodnotné dielo od „kvalitnej literatúry“, ktorá sa „stráci pod tunami kníh o nichž za mesiac už nikdo ani neví“ (s. 43)?

PhDr. P. Dytrt, PhD. má pravdu, keď pripomína napríklad, že Rouaudove „romány lze tedy chápat i jako literární podobu toho nového pohledu na naši kolektívni minulost“ (s. 122). Možno by však nebolo neproduktívne prepojiť jeho postupy a zaujímavé zistenia so sústredenejším uvažovaním nad spôsobom zobrazovania, nad tvarom ako nositeľom významov. Azda by bolo zaujímavé dať „tekutú modernitu“ do korelácie s genologickou neukotvenosťou interpretovaných textov, ktoré, ako habilitant postrehol, oscilujú medzi viacerými žánrami, akoby sa „prelievali“ z „tuhšej“ románovej podoby do tekutého tvaru... Genologická rozkolísanosť, „nerozhodnosť“ či „približnosť“ charakterizuje ako výpovede F. Bona (dr. Dytrt tu vyslovene upozorňuje na žánrový synkretizmus a intermedialitu) tak aj J. Rouauda. Nie je vari neistý, „približný“ tvar, spolu s tenziou medzi „Pravdou“ a „Krásou“-povedané s Flaubertom - znakom Rouaudovej poetiky, ktorú, ako dr. Dytrt upozorňuje (s. 66), autor „vpisuje“ do svojho titulu *Približný svet?* Viaceré formulácie v práci priam nabádajú napríklad aj k tomu, aby sme si položili otázku – a to i bez poznania Rouaudových textov – či nemožno niektoré z nich považovať za rodové rozprávanie (napr. *Des hommes illustres*) resp. či niektoré z nich k rodovému rozprávaniu minimálne netendujú. J. Rouaud

„rekapituluje život celého rodu, pričomž moment, od ktorého se jeho cesta do minulosti odvíjí“ je „série tragických událostí počínaje smrtí otce“ (s. 63). Spúšťáčom rozprávania je teda nespracovaný traumatizujúci zážitok z minulosti, presne tak ako v rodovom rozprávaní, ktoré má znaky pátrania, archeologického dolovania, bádania v archívoch (dr. Dytrt na to explicitne upozorňuje, keď autora nazve „archeologom moderného sveta“, „archivárom a archeologom“ (s. 88), hovorí o „archeologickom bádání vypravěče“ (s. 83), apod. Spomína aj otázku nedokonalosti a útržkovitosti pátrania po rodovej minulosti („momenty o nichž nevíme (...) zhola nic, s. 86), čo zasa smeruje k rodovému rozprávaniu, tak, ako ho teoreticky uchoopil D. Viart alebo L. Demanze, vyzdvihujúc súčasne výraznú sociologickú a historickú dimenziu toho žánru či subžánru. To všetko je silne prítomné aj v Rouaudových textoch, ako dr. Dytrt pripomína, spolu s výraznou tendenciou komunikovať s literárnou minulosťou, podobne ako v rodovom rozprávaní, apod. Ak prijmeme habilitantov uhol pohľadu, ktorý je – čo zdôrazňujem – zaujímavý a legitímny, tak sa natíska otázka, či nie je práve rodové rozprávanie - ako žáner súčasnosti *par excellence*, ktorý nenadväzuje na minulosť paseisticky, ale z nutnosti objaviť v nej stopy dnešného nepokoja – jedným z výrazných literárnych prejavov „tekutej modernity“, akými „tekutým“ žánrom či žánrovým variantom „v otáznikoch“ korešpondujúcim s postmodernou dobou.

Väčším sústredením sa na problematiku genologickej „tekutosti“ analyzovaných textov sa možno PhDr. P. Dytrt, PhD. mohol vyhnúť istej rozvláčnosti a miestami popisnosti pri prezentovaní toho ktorého titulu (napríklad s. 64 -77), všetko dôsledkov (pochopiteľného) úsilia uchopiť dielo autorov vyčerpávajúco. Vzhľadom na čitateľský „komfort“ však platí, že menej je niekedy viac.

Ďalšie pripomienky nie sú zásadného charakteru a vyplývajú možno len z nedostatočného porozumenia autorových formulácií. Niekoľko príkladov ako *pars pro toto*: čo presne myslí habilitant pod „západným svetom“ (s. 8, 27) dnes, keď je „hranicou“ skôr sever a juh? Ako máme chápať „laciný realizmus à la Michel Houellebecq“ (s. 183), ktorého estetickým krédom v ranej a výsostne provokatívnej tvorbe je intencionálna plochosť vpísaná do titulu *Platformy*? Houellebecq už v tomto románe uplatňuje „double coding“ a vytvára skrytú textovú vrstvu, ktorou je permanentný dialóg s literárnym odkazom od Balzaca po súčasnosť, adresovaný poučenému percipientovi... Nie je mi celkom jasné ani Dytrtovo stanovisko k dost' pertraktovanej otázke angažovanosti literatúry. Nemám na mysli angažovanie sa autorov prostredníctvom mimoliterárnych aktivít (Rouaudova podpora manifestu *Pour une littérature-monde en français* či Bonove „dielne“) ale „angažovanie sa“ –

prírodzene nie sartrovského typu - priamo v tkanive umeleckej výpovede napríklad prostredníctvom jemnej irónie, kritiky, zdôraznením etického posolstva a i. „Nikoho již dnes nenapadne ptát se *Co je literatura*“ (s. 44), poznamenáva Dr. Dytrt... Nemali by si túto otázku klásť literárni vedci, trebárs aj v upravenom znení? Pri čítaní práce (najmä vo vstupných častiach) mám niekedy dojem, že habilitant text zbytočne saturuje nie vždy podstatnými (aj opakovanými) informáciami. Výnimočne mám pocit aj akejsi terminologickej zahmlenosti, ktorá ma núti vracat' sa do úvodných statí, ak sa nechcem napr. stratit' medzi autorovým nazeraním na postmoderné a moderné v kontexte súčasnosti (Rouaud je „archeologom modernosti“, charakterizuje ho typická „postmoderná problematika“ (s. 81 a i.). Mnohé tvrdenia by som zrelativizovala: napríklad „Moderní doba, kdy byly ideologické souboje francouzských intelektuálu jasne rozpoznatelné, minuly“ (s. 42) platil možno do okamihu, keď kontroverzný Richard Millet komentoval Breivikov čin, známe sú aj Daeninckxove ideologické spory, a i. Spochybňovanie úlohy a statusu intelektuálov nie je výlučným atribútom súčasnosti (zo „zrady“ podozrieva intelektuálov napr. J. Benda, cf. *La Trahison des clerics*), apod.

Ďalšie podnety, námety, drobné pripomienky budem ev. prezentovať autorovi práce (v prípade jeho záujmu) ak sa rozhodne habilitačnú prácu publikovať, čo by som mu, po malom prepracovaní a „zhtutnení“ textu, odporúčala.

Záverečné stanovisko: z povedaného vyplýva, že **habilitačná práca PhDr. Petra Dytrta, PhD. spĺňa všetky požiadavky, ktoré sa kladú na práce tohto typu. Ako fundovaný a kvalitný podklad k zahájeniu habilitačného konania ju jednoznačne odporúčam k obhajobe.**

V Košiciach, 30. mája 2013

Prof. PhDr. Zuzana Malinovská, CSc.

